УДК 371:658

Вікторія Жигірь, *кандидат педагогічних наук, доцент,*
завідувач кафедри професійної педагогіки
та методики професійного навчання
Бердянського державного педагогічного університету
Мирон Вачевський, *доктор педагогічних наук, професор,*
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВИВЧЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ У СИСТЕМІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються методологічні, наукові, організаційні і методичні основи формування професійних знань майбутніх менеджерів у процесі фахової підготовки у ВНЗ до педагогічної діяльності.

***Ключові слова**: освіта, навчання, менеджери, педагогіка, управління, технологія, система, процес, планування, кадри, студенти.*

В статье рассматриваются методологические, научные, организационные и методические основы формирования профессиональных знаний будущих менеджеров в процессе профессиональной подготовки во ВУЗе к педагогической деятельности.

***Ключевые слова**: образование, учеба, менеджеры, педагогика, управление, технология, система, процесс, планирование, кадры, студенты.*

In the article methodological, scientific, organizational and methodical bases of forming of professional knowledges of future managers are examined in the process of professional preparation in HES to pedagogical activity.

***Key words**: education, studies, managers, pedagogics, management, technology, system, process, planning, shots, students.*

Актуальність теми. В сучасній вітчизняній і зарубіжній літературі з питань менеджменту та психології управління існує багато різних підходів і поглядів щодо змісту системи управління безперервної освіти. Одним з найпродуктивніших є процесуальний підхід, основи якого закладені французьким ученим А. Файолем [5]. Згідно з цим підходом управління в системі безперервної освіти слід розглядати як процес, як серію неперервних взаємозв'язаних дій, що забезпечують успіх функціонування певної організації (установи, закладу, школи, творчої організації або підприємства), які діють у даний час ринкової конкуренції, як відзначає Л. Карамушка [16, 6].

Сучасний учитель загальноосвітньої школи чи вищого навчального закладу повинен розуміти основні теоретико-педагогічні проблеми управління як навчальним процесом так і колективом учнів, студентів, працівників закладу освіти, володіти педагогічним понятійним апаратом, орієнтуватися в педагогічних технологіях. Без цього необхідного управлінського педагогічного мінімуму не може бути результативної педагогічної діяльності, відзначено автором в [11].

Аналіз останніх публікацій. Розвитку та становлення менеджменту в системі безперервної освіти менеджерів, у галузі педагогіки надається належна увага, у світ друком виходить значна кількість навчально-методичної літератури підручників та посібників авторів: Б.М. Андрушків, О.Є. Кузьмін [5], О.І. Вишневський [6], М.В. Вачевський [7], І. Герчікова [12], М.М. Єрмошенко [8], Н. Коломінський [13], Я.Г. Камінецький [14] та інші автори, проте залишається невизначеним питання теоретичного обґрунтування вивчення менеджменту в системі безперервної освіти, підготовкою менеджерів для освітньої галузі діяльності, що спонукало вибору даної теми дослідження.

Виклад основного матеріалу. Наукове управління (менеджмент) у системі вищої освіти України поки не отримало належного розвитку, що зумовлено кризовими явищами в соціально-економічному та політичному житті країни, недостатніми масштабами застосування сучасної методології управління, побудованої на кількісній оцінці явищ та процесів, недосконалістю правового поля та іншими чинниками організацій де працюють люди [10].

За визначенням професора М. Єрмошенка – організація складає основу світу менеджерів і є причиною існування менеджменту [9, 17]. **Організація** – це кількість людей (клас, група студентів, колектив педагогів, кафедра, деканат, інститут, університет, школа, ліцей, коледж, гімназія), діяльність яких свідомо координується

© В. Жигірь, М. Вачевський, 2010

This document was created using SOLID CONVERTER PDF
To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

в навчально-виховному процесі для досягнення загальної мети – формування у випускників навчальних закладів відповідних рівнів професійних компетентностей, якості освіти і отримання відповідно фахового рівня спеціальності.

Великі навчальні заклади (інститути, університети, академії), мають величезний обсяг управлінської діяльності щодо організації навчального процесу, який охоплює в системі безперервної освіти три підсистеми: лекція, самостійна робота і практичне заняття, які утворюють властиву даній системі цілісність, якісну визначеність і цілеспрямованість системи безперервної освіти. Зв'язок між цими підсистемами відбувається, як у формі підпорядкування, так і взаємозалежності. Зміна стану і досягнення мети навчального процесу досягається за рахунок одностороннього руху інформації таким чином, що результат попереднього процесу послідовно зв'язаний з наступним процесом, як показано на рис. 1.

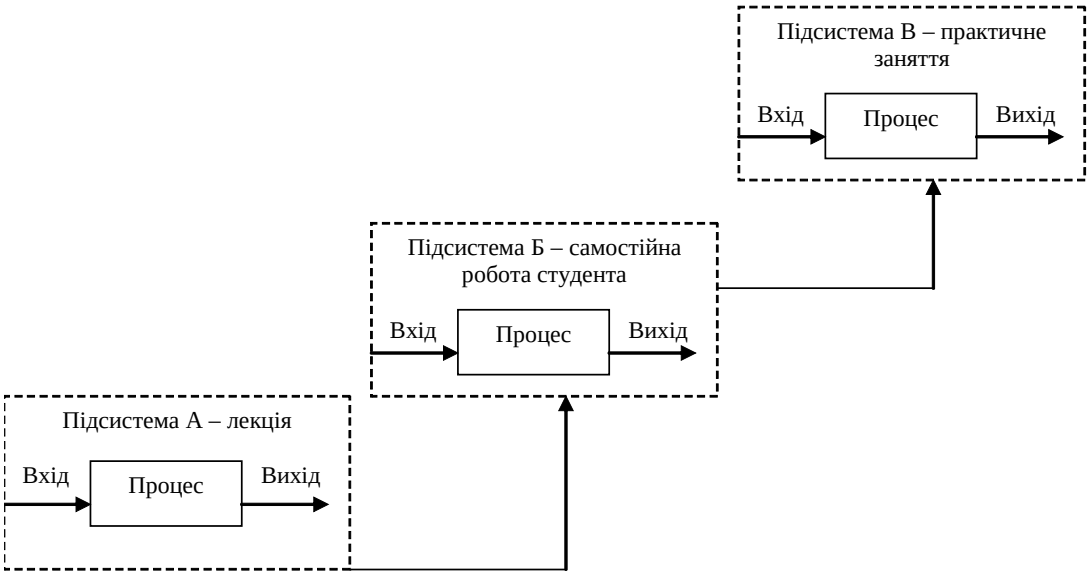

Рис.1. Система організації начального процесу

Слід зазначити, що навчальний процес оперує набором своїх термінів і характерних понять. У педагогіці ними є найперше "освіта", "навчання", "виховання", "розвиток", "навчальний процес", "національне виховання", "громадське виховання", "метод навчання", "соціальне замовлення", "управління навчальним процесом", "едукація".

За визначенням професора О. Вишневського у системі безперервної освіти найбільш вживаними є підсистеми: навчальні заклади, управління, зміст навчання, процес навчання, педагогічні кадри, засоби навчання [6, 18].

Навчання в системі управління – це процес засвоєння учнями інформації у вигляді знань, умінь та навичок за допомогою вчителя як організатора цього процесу. Який крім передачі інформації повинен здійснювати управління навчальним процесом на уроці.

Виховання – це процес формування досвіду (моделі) поведінки етики та моралі людини у духовній та соціальній сферах, а також у її стосунках з природою. Вихованість передбачає наявність у людини механізму орієнтації і саморегуляції, в основі якого лежить прийняті нею цінності, ставлення до цього, з чим вона стикається у процесі свого становлення та розвитку.

Розвиток – це удосконалення духовних, психічних, соціальних і фізичних функцій та можливостей людини. Він нетотожний ні навчанню, ні вихованню, бо має цілком іншу природу. Специфіка розвитку полягає у тому, що результат цього процесу (розвинутість) виявляє себе в будь-якій сфері життя і будь-якому інформативному контексті системи безперервної освіти.

Розвиток управління в системі безперервної освіти здійснюється за відносно відособленими напрямами, в одних переважають теоретичні питання в інших – прикладного характеру, які формують професійні компетентності випускника навчального закладу як відзначає професор М. Вачевський [7].

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

Причому в першій групі розглядається загально управлінська філософська проблема з ухилом на засвоєння знань, а друга група надає перевагу практичним вмінням виконувати професійну діяльність, мати цей рівень професійних компетенцій, який дозволяє без будь-яких дефектів діяльності створювати матеріальне благо: конкретний продукт чи надання послуги.

Тому "менеджмент в освіті" є по суті "управлінням в освіті", його синонімом, однак не повною мірою. Поняття "менеджмент" застосовується до управління соціально-економічними процесами на рівні підприємств, установ організацій, що діють за ринкових умов.

Термін "управління" є більш широким, оскільки застосовується до різних сфер людської діяльності. Менеджер освіти повинен мати якості комунікабельності, високий рівень розвитку знань, практичні навички, вміння спостережливості, працездатності, ініціативності та самостійності. Головні властивості менеджера освіти – спрямованість організаторської діяльності, як показано на рис. 2.

Теорія менеджменту системи безперервної освіти ґрунтується на використання крім класичного методу дослідження застосування прогресивних методів управління навчальним процесом також сучасних методів: нейрон-лінгвістичного програмування і нумерології, які в комплексі дозволяють проводити якісне

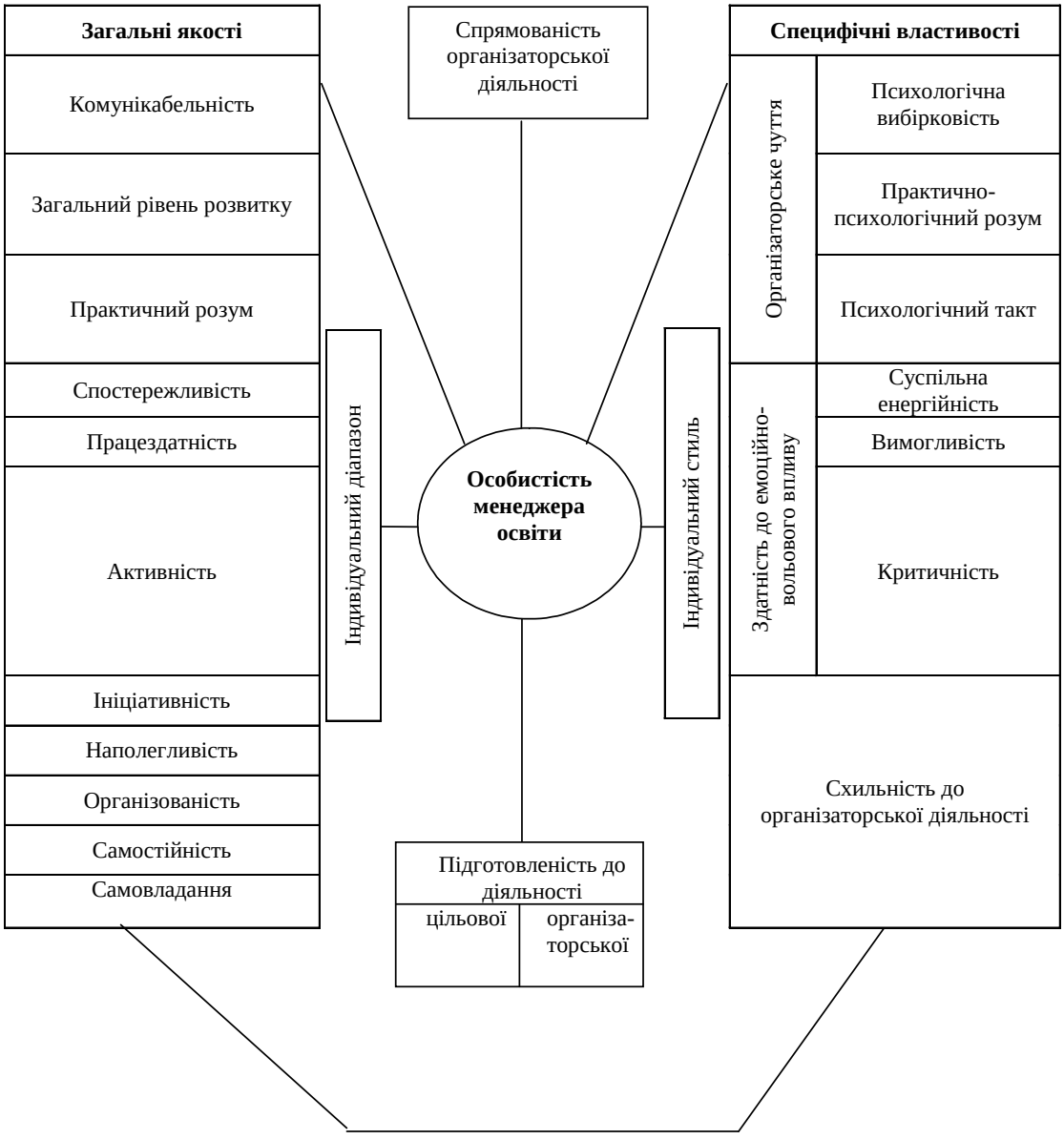

Рис.2. Структурна модель особистості менеджера освіти

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

управління навчальним процесом у будь-якій ланці системи безперервної освіти.

Суть методу нейрон-лінгвістичного полягає у комплексному поєднанні трьох важливих складових діяльності людини: мозку "нейрон", слова "лінгва" і науково-обґрунтованої програмидії "програма" "Нейрон" це те, що звернуто до діяльності нервових клітин головного мозку, п'яти базових органів почуття, які використовує людина у внутрішніх розумових процесах і в пізнанні зовнішнього світу.

Лінгвістичне – ця частина назви показує, яку роль відіграє мова у спілкуванні людини і організації її власної думки. "Програмування" – підкреслює, що людина здатна програмувати свої думки і поведінку, як програмується для розв'язання відповідних завдань комп'ютера, як відзначає Г. Алдер в [5].

Нумерологія – це наука в системі управління, яка визначає сутність, характер і особливості числового ряду. У відповідності з філософією чисел і сучасною логікою числа – це не просто зовнішні оболонки для відображення кількості, а ідеї сили, зі своїм особливим характером і сутністю. Вони розподіляються таким чином, що перші десять цифр у грецькій системі (або дванадцять у східній традиції) це сутності, символи, які мають відношення до духу. Інші цифри – це продукт, комбінація цих основних чисел. Відповідно до Піфагорійської теорії чисел – кожне число першої десятки являють собою не просто самих себе або відволікаючі абстракції, а символізують певні архетипи, які повністю злиті з тілесністю геометричних фігур. З цього Піфагор робить важливий висновок: "Все розташовано у відповідності з числами", відзначає М.В. Зиновьев [12].

Для роз'яснення використання нумерології наведемо характеристику чисел три, сім і десять, які знайшли відображення в системі безперервної освіти.

Символічно число три утворює півколо, яке включає зародження, зеніт і занепад. З іншого боку воно символізує цілісність, тому що має свій початок, середину і кінець, і вважається істинним першочислом, яке є витоком (джерелом) народження усіх інших чисел. Трійка в системі оцінювання знань символізує, про задовільні знання, які отримано під час навчання, вгору від числа трійки – підвищення знання, вниз – незадовільні, які слід підняти до вищого рівня. Трійка також символізує розв'язання конфлікту, визначеного дуалізмом. Властивістю цього числа є триєдність, тобто сукупність трьох в одному, яке символізує духовний синтез (Бог Отець, Бог Ісус, Бог Дух Святий). Людині дано від Бога пізнати три основні чинники: тверде, газоутворюючe і рідке тіло. В кінцевому рахунку це число зв'язано з базовими принципами і асоціюється із самодостатністю або "єдністю в самому собі", відзначає Керлот Хуан Едуардо [13].

Число сім символізує досконалий порядок, повний період або цикл. Воно утворює базову серію для музикальних нот, спектральної шкали і планетарних сфер. Це число поєднує в собі союз трійки і четвірки, і тому наділено виключною цінністю.

В числі десять закладені не просто визначені кількості, а ідеї-сили, які відображають узагальнені людські символи – десятична система счислення, народження дитини на десятий місяць, мішень для стрільби має десять показників. Число десять – це не тільки досконале число, а найдосконаліше з усіх, в якому міститься усяка відмінність між числами, усяке відношення їх подібність, як відзначено в [12].

Нумерацію чисел нами приведено для доцільності використовувати їх в управлінській діяльності, наприклад, найкраща бригада, гурт людей якими найефективніше управляти – сім осіб. Декада виробництва має десять днів. Група студентів має число 25. Оцінки знань оцінюються в число п'ять, хоча в останні роки використовують в школах оцінювання знань за числом дванадцять, а у ВНЗ сума чисел (набраних балів) 100 за різні види діяльності (модулі, практичні заняття, самостійні роботи, написання рефератів, участь у громадській діяльності студента і т.ін.).

Слід відзначити, що менеджмент у системі безперервної освіти – це комплекс теоретико-методологічних засад, принципів, методів. Організаційних форм та технологічних прийомів управління освітнім процесом, спрямований на підвищення його ефективності, досягнення високого рівня знань, а в кінцевому підсумку випускника навчального закладу високих професійних компетентностей до трудової діяльності на ринку праці.

До основних функцій менеджменту в системі безперервної освіти належить:

- планування, яке включає вибір цілей, встановлення їх пріоритетності і прийняття оптимального рішення щодо їх виконання;

- організація виконання прийнятих рішень, створення належних умов для ефективного функціонування системи управління в цілому і її окремих елементів;

- мотивація і стимулювання навчального процесу, діяльності системи безперервної освіти і її окремих елементів;

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

- контроль діяльності системи безперервної освіти;

- формування і ефективне використання прогресивних видів інформації в системі.

Відзначені п'ять наведених вище функцій управління освітою знаходяться на різних рівнях ієрархії, що можна показати у вигляді трьох концентричних принципів побудови навчального процесу. Відомо, що без мотивації – процесу спонукання себе або інших до діяльності, спрямованої на досягнення поставлених цілей, не відбувається жодна дія людини.

Тому саме принцип науковості, оптимального обсягу доступності та поєднання загального та індивідуального підходів складають першу групу принципів побудови навчального процесу. Вони займають центральне місце серед інших функцій управління освітою і завдають напрям побудови навчального процесу.

Друга група – складає принцип цілісності, системі подачі матеріалу, наочності, мотивованості навчання. Від центральних принципів більшою мірою залежить як здійснюється засвоєння матеріалу в процесі навчання, та його ефективності.

Третя група принципів складає прогресивність використання сучасних новітніх технологій, економічності, практичної необхідності та засвоєння матеріалу, який формує кінцевий результат професійних компетентностей. Запропоновані принципи навчального процесу показано на рис. 3.

Управління в процесі системи освіти має свій зміст і призначення.

Планування діяльності без винятку всіх навчальних закладів зводиться першою чергою до розробки концепції навчального закладу, обґрунтування його головної мети, типу профілізації, визначення основних інноваційних ідей та підходів. На рівні районних (міських), обласних відділів (управлінь) освіти стратегічне планування передбачає визначення основних завдань розвитку середньої освіти в певному адміністративно-територіальному районі: врахування соціальних, політичних, національних, економічних особливостей розвитку району при визначенні цілей та змісту освіти, обґрунтування кількості навчальних закладів; визначення необхідності у певній профілізації шкіл, гімназій, ліцеї, коледжів.

Стратегічне планування Міністерства освіти і науки України, полягає у розробленні державних програм "Освіта" ("Україна XXI століття"), "Українська система освіти в контексті глобалізаційних тенденцій і викликів часу", "Загальні стратегії розвитку освіти для інформаційного суспільства", "Шлях до Європейського простору вищої освіти: відповіді на виклики глобалізації", "План дій МОН України щодо Болонського процесу", "Концепція гуманізму та розвитку професійної освіти" та напрямів діяльності щодо Закон України "Про освіту" [1], Закон України "Про вищу освіту" [3], Закон України "Про загальну середню освіту"

Використання принципів управління для формування високих професійних компетентностей випускників навчальних закладів		
Принцип науковості	Принцип концептуальної цілісності	Принцип прогресивності використання новітніх технологій навчання
Принцип оптимального обсягу подачі матеріалу	Принцип системності подачі матеріалу	Принцип економічності
Принцип доступності і оптимального рівня складності навчання	Принцип наочності і закінченості подання матеріалу	Принцип практичної направленості
Принцип поєднання загального та індивідуального підходу в процесі навчання	Принцип свідомості, активності і мотивованості навчання	Принцип сприйняття і засвоєння матеріалу
Сформований рівень професійних компетентностей випускників навчальних закладів		

Рис.3. Основні принципи побудови навчального процесу у системі безперервної освіти

Для підвищення ефективності менеджменту в системі вищої освіти в основу побудови навчального процесу доцільно використовувати систему загальних принципів педагогічної і управлінської науки, а також ефективної практики навчання та управління в системі безперервної освіти.

наукову і науково-технічну діяльність" [2] та інші вагомі напрями планування стратегії розвитку та становлення системи безперервної освіти.

Висновки. Вивчення менеджменту в системі безперервної освіти слід розглядати як процес

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

неперервних взаємозв'язаних дій, що забезпечують успіх функціонування будь-якої організації. Сукупність цих дій називають управлінськими функціями, які базуються на відповідно встановлених принципах діяльності навчального процесу.

Управління в системі безперервної освіти має внутрішню та зовнішню структури, які нерозривно зв'язані між собою. Внутрішня структура передбачає висвітлення процесу управління з погляду його природи, внутрішнього смислу.

До процесів управлінського рівня системи безперервної освіти відносять планування, організація та контроль діяльності всіх навчальних закладів освіти.

Планування в системі освіти – це складова частина управлінського процесу, яка передбачає визначення стратегічних і тактичних планів діяльності установи освіти, основних і допоміжних завдань.

Організація навчального процесу – означає створення певної структури, яка дає змогу працівникам освітянських закладів ефективно працювати для досягнення поставлених завдань – надання високого рівня знань, які формують відповідний рівень професійних компетентностей випускнику навчального закладу. Організація включає основні напрями діяльності освітньої установи: виокремлення рівнів управління цією установою, добір і розстановка кадрів відповідно до навчального процесу та створення матеріально-технічної бази для функціонування навчально-освітньої організації.

Контроль системи освіти – як складовий елемент управління полягає в забезпеченні досягнення освітянськими організаціями своїх цілей – високої якості знань у випускників закладу, що в кінцевому наслідку формують поставлену мету – формування відповідних професійних компетентностей випускника навчального закладу для діяльності на ринку праці.

1. Закон України "Про освіту" (23 травня 1991 р. №1060 – XII).

2. Закон України "Про загальну середню освіту" щодо розширення мережі та організації навчально-виховного процесу у гімназіях, ліцеях, коледжах. Лист МОН №1/9-472 від 28.10.2002 р.

3. Закон України "Про вищу освіту" (17 січня 2002 р. №2984-II).

4. Андрушків Б., Кузьмін О. Основи менеджменту. – Львів. – 1995.

5. Алдер Г. Технология НЛП/Г. Алдер. – СПБ: Питер, 2002. – 224 с.

6. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. – Дрогобич "Коло". – 2006. – 608 с.

7. Вачевський М.В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійної компетентності. Монографія. – К.: Професіонал. – 2005. – 364 с.

8. Герчикова И. Менеджмент. Учебник. – М.: – 1995.

9. Єрмошенко М.М., Єрохін С.А., Стороженко О.А. Менеджемент. Навчальний посібник. – К.: НАУ. – 2006. – 656 с.

10. Жигірь В.І., Чернета О.А. Професійна педагогіка. Навчальний посібник. – Донецьк. ТОВ "Юго-Восток, ЛТД", – 2010. – 231 с.

11. Жигірь В.І. Шляхи і напрями підготовки майбутніх менеджерів до педагогічної діяльності // Молодь і ринок. – 2010. – №3 (62). – С. 48 – 52.

12. Зиновьев М.В. Магия апокалипса – тайна откровения, пророческие исчесления/ М.В. Зиновьев, Изд-во "Поиск" Саранский филиал СП "Норд", 1990. – 252 с.

13. Керлот Хуан Едуардо. Словник символів/ Керлот Хуан Едуардо. – М.: "Relf-bojk". – 1994. – 608 с.

14. Коломінський Н. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект). – К.: – 2000. – 286 с.

15. Камінецький Я.Г., Клим Б.І. Організаційно-педагогічні засади управління підготовкою кваліфікованих робітничих кадрів в умовах ринку. – Львів, – 2002. – 342 с.

16. Карамушка Л.М. Психологічні основи управління у системі середньої освіти/ Л.М. Карамушка. Навчальний посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 180 с.

17. Fayol Henri. General and industrial management. – London: Pitman, 1949.

Стаття надійшла до редакції 01.10.2010

9 грудня – Георгія Побідоносця, Єгорія, Юріїв день

Це друге після весняного свято, яке ще називають "холодним Юрієм". З ним, на одміну від травневого, не пов'язано значущих обрядів. Дівчата ворожать.

Народна мудрість:

Який день на Юрія, така й зима.

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com